

Ἄνδρέας

Μητροπολίτης Ἄρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου

Ὁ μακαριστὸς Γέρον Σωφρόνιος
Σαχάρωφ. Ἐνας σύγχρονος Φιλοκαλικὸς
Πατὴρ καὶ Θεολόγος

Δίκαιον Ὅφλημα

Τμητικὸς τόμος
ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι Ἀρχιερατείας
τοῦ Μητροπολίτου Καρυστίας καὶ Σκύρου
κ.κ. Σεραφεῖμ

Ἄνάτυπον

ΑΘΗΝΑ 2018

Ὁ μακαριστὸς Γέρων Σωφρόνιος Σαχάρωφ.
Ἕνας σύγχρονος Φιλοκαλικὸς Πατὴρ
καὶ Θεολόγος

Μητροπολίτου Ἀρκαλοχωρίου,
Καστελλίου καὶ Βιάννου
καὶ Καθηγητῆ ΑΠΘ
Ἀνδρέου

Ὡς πνευματικὴ παρουσία, ὁ Γέρων Σωφρόνιος Σαχάρωφ ἀποτελεῖ σημεῖο καὶ εὐλογία τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ἐποχὴ του, ἀλλὰ καὶ ἀπόδειξιν τῆς συνεχοῦς φανερώσεως-κηδεμονίας τοῦ Θεοῦ στὴ ζωσα Ἐκκλησία, τὴν ταμειοῦχον τῆς χάριτός του.

«Πατὴρ καὶ Διδάσκαλος εἶναι ὁ φορέας τῆς Παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας, ποῦ μὲ τὸν φωτισμὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκφράζει εὐρύτερη ἐμπειρία τῆς ἀληθείας»¹. Ἕνας τέτοιος Πατὴρ καὶ Διδάσκαλος εἶναι καὶ ὁ μακαριστὸς Γέρων Σωφρόνιος Σαχάρωφ!

Ὁ Γέρων Σωφρόνιος Σαχάρωφ ἔζησε τὴν τραγωδία, τὶς ἀνησυχίες, τοὺς προβληματισμούς, τοὺς Παγκοσμίους πολέμους καὶ τὶς ἀναζητήσεις τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνος, καὶ μὲ τὴ ζωὴ, τὴν προσευχὴ καὶ τὸν πατερικὸ φωτισμένο λόγο του ἔδωσε ἀπαντήσεις καὶ ἀνέπαυσε συνειδήσεις ἀνθρώπων, «οἰκοδομώντας τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ»². Αὐτὸ ὅμως ποῦ ἔχει σημασία εἶναι ὅτι κατάφερε διὰ τοῦ ἀγῶνος, τῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς νοερᾶς προσευχῆς, «ἐν δάκρυσι πολλοῖς, καὶ ἐκ βάθους στεναγμοῖς, καὶ αἵματι καὶ ἰδρώτι»³, νὰ ἐπιτύχει καὶ νὰ ἐπαληθεύσει τὰ λόγια τοῦ πρώτου Θεολόγου, Ἰωάννη τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, «ὀφόμεθα αὐτὸν καθὼς ἔστι»⁴.

1. Στυλιανὸς Γ. Παπαδόπουλος, *Μεγάλοι Σταθμοὶ τῆς Θεολογίας. Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας*, Ἀθήνα: Γρηγόρης 2011, σ. 44-45.

2. Πβ. τὴν πνευματικὴ καὶ ἐποικοδομητικὴ τρίτομη σειρά τῶν βιβλίων τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Σωφρονίου (Σαχάρωφ), *Οἰκοδομώντας τὸν Ναὸ τοῦ Θεοῦ*, τ. Α'-Γ', Ἱερὰ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Ἑσσεξ Ἀγγλίας 2013-2014.

3. Βλ. Ἀρχιμανδρίτης Ζαχαρίας Ζάχαρου, *Αναφορὰ στὴ Θεολογία τοῦ Γέροντος Σωφρονίου*, Ἱερὰ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Ἑσσεξ Ἀγγλίας 2000, σ. 17.

4. Α' Ἰω. 3,2. Πβ. καὶ τὸ ὁμώνυμο βιωματικὸ-ἐμπειρικὸ βιβλίο τοῦ Ἀρχιμαν-

Ὁ Γέροντας Σωφρόνιος⁵ γεννήθηκε τὸ 1896 στὴ Μόσχα. Σπούδασε στὴν Κρατικὴ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν τῆς πατρίδας του καὶ ἀκολούθως ἐπιδόθηκε στὴ ζωγραφικὴ μὲ ἀναγνωρισμένη ἐπιτυχία. Μετὰ ἀπὸ σύντομη περίοδο σπουδῶν στὸ Ὁρθόδοξο Θεολογικὸ Ἰνστιτοῦτο τῶν Παρισίων, ἐπισκέφθηκε τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἐγκαταβίωσε ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὡς μοναχὸς στὴν Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Ἐκεῖ γνώρισε τὸν μοναχό, καὶ ἤδη σέ ὕψη ἀγιότητος καὶ θεωρίας, Σιλουανό, μὲ τὸν ὁποῖο καὶ συνῆψε στενὸ πνευματικὸ δεσμό. Ὁ Γέροντας Σιλουανὸς ἦταν γι' αὐτόν, ὅπως ὁ ἴδιος ἀργότερα εἶπε, «τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ», ποῦ ἐπηρέασε ὁλόκληρη τὴ μετέπειτα ζωὴ του.

Μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ Γέροντος Σιλουανοῦ, ὁ Γέροντας Σωφρόνιος ἀποσύρθηκε στὴν ἀθωνικὴ ἔρημο, ὅπου ἔζησε σκληρὴ ἀσκητικὴ ζωὴ. Ἀσκούμενος ἐκεῖ, διακόνησε ὡς πνευματικὸς πολλῶν Ἱερῶν Μονῶν, Κελλιῶν καὶ Σκητῶν. Τὸ ἔτος 1959 ἴδρυσε τὴν Ἱερὰ Πατριαρχικὴ Μονὴ στὸ Ἔσσεξ τῆς Ἀγγλίας, ὅπου καὶ κοιμήθηκε ἐν εἰρήνῃ τὴν 11^η Ἰουλίου τοῦ 1993.

Λεπτές, ὑψηλές καὶ δυσδιάκριτες πνευματικὲς καταστάσεις γνώρισε στὸ Ἅγιον Ὄρος ὁ Γέροντας Σωφρόνιος, μετὰ ἀπὸ ἐπίμονη, ἐπίπονη καὶ μακρὰ σκληρὴ ἄσκηση, ὡς ὑποτακτικὸς τοῦ Γέροντά του, ἁγίου Σιλουανοῦ, στὴ Μονὴ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀναχωρητῆς-ἀσκητῆς στὸ σπήλαιον τῆς Ἁγίας Τριάδος, τῆς Μονῆς Ἁγίου Παύλου.

Ἡ ὁσία βιοτή, ἡ εὐλογημένη πολιτεία, ἡ θεόπνευστος διδασκαλία, καὶ ἡ πατερικὴ μορφή εἶναι τὰ χαρίσματα ποῦ ἐλάμπρυναν τὸν μακαριστὸ Γέροντα Σωφρόνιο, «τὸν ὑπέρλαμπρον ἀστέρα τῆς Ἐκκλησίας», κατὰ τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην μας, Κύριον Κύριον Βαρθολομαῖον, «καὶ τὸ πρότυπον γνησίου ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, φωτεινὸν ὑπόδειγμα ταπεινοῦ ἱερομονάχου, μὲ τὸ ἰλαρὸν πρόσωπον, τὸ γλυκὺ βλέμμα, τὸν ἀποκαλυπτικὸν λόγον του, πάντοτε, “ἄλατι ἡρτυμένον”, πλήρης ἀγάπης πρὸς πάντας».⁶

δρίτου Σωφρονίου (Σαχάρωφ), *Ὁφόμεθα τὸν Θεὸν καθὼς ἐστί*, Ἱερὰ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Ἔσσεξ Ἀγγλίας 1992.

5. Ἀπὸ τὴ γέννησιν τοῦ ὁσίου Πατρὸς Σωφρονίου τὸ 2016 συμπληρώθηκαν ἑκατὸν εἴκοσι ἔτη (1896-2016). Μὲ ἀφορμὴ αὐτὸ τὸ γεγονός, ἀφιερῶσαμε τὸ *Ἡμερολόγιον τῆς Μητροπόλεως Ἀρκαλοχωρίου (ΗΜΑ)*, τὸ 2016, στὸν Γέροντα Σωφρόνιο, στὴν ξεχωριστὴ μορφή τῆς Ἐκκλησίας μας, ποῦ κατέστη κοινῶς ἀγιοπνευματικῶν ἐμπειριῶν. Ἀποσπάσματα ποῦ ἐπιμεληθήκαμε ἀλλὰ καὶ συμπεριελήφθησαν, ἀποτελοῦν μέρος τοῦ ἔρθου μας.

6. Χριστόφορος, Ἐπίσκοπος Ἀνδιδων, «Ὁ Γέροντας Σωφρόνιος τοῦ Essex», *ΗΜΑ* 2016, σ. 14.

Ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐλκύθηκε ἀπὸ τὸν ἀδυσώπητο ἀγὼνα τοῦ Γέροντος Σωφρονίου. Εὐλογήθηκε ὑπὸ τῆς χάριτος νὰ μᾶς ἀποκρυπτογραφήσει στὰ ἔργα του, ὅσο βεβαίως καθίσταται τοῦτο ἀνθρωπίνως δυνατόν, στάδια καὶ καταστάσεις, παλλόμενες πνευματικὲς ἐμπειρίες, ἐφάμιλλες ἀσκητῶν, Πατέρων, Ὁμολογητῶν καὶ ἐγκρατευτῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ζωῆς καὶ ἱστορίας. Οἱ ἐμπειρίες βέβαια στοὺς μύστες τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μας βρίσκονται στὴν ἴδια γραμμὴ, παρ' ὅλες τὶς διακυμάνσεις τῶν χαρισμάτων.

Ἡ Θεοεγκατάλειψη, τὸ ἀδυσώπητο τοῦ Θεοῦ, ἡ προσευχὴ γιὰ τὸν παγκόσμιο ἄνθρωπο, ἡ πολυπαθὴς ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ἡ Θεομαχία τῆς ψυχῆς, ἡ Θεοομοίωση, ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς εἶναι ταπεινώσεις, «κράτει τὸν νοῦν σου στὸν ἄδην, καὶ μὴ ἀπελπίζου»⁷, εἶναι μερικὲς ἀπὸ τὶς καταστάσεις τῆς ἐμπειρικῆς θεολογίας τοῦ Γέροντος Σωφρονίου. Ὁ Γέρων Σωφρόνιος ξεδιπλώνει, ἀποκρυπτογραφεῖ ἐμπειρικὰ αὐτοὺς καὶ ἄλλους θεολογικοὺς κώδικες. Ἐφθασε σὲ ὑψηλὰ καὶ δυσεύρετα μέτρα, μέσα ἀπὸ τὰ βιώματα τῆς ἐν Χριστῷ πορείας του, ἡ ὁποία τὸν ὁδήγησε στὴ λύτρωση καὶ στὴ Θεοκοινωνία. Ἐξέφρασε τὴ θεολογία τῆς ὑποστατικῆς ἀρχῆς ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν προσωπικὴ κοινωνία τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν ἄνθρωπον· «Ἐγὼ εἰμι ὁ Ὡν».⁸

Ἡ πορεία του ὑπῆρξε περιπετειώδης. Συναντήθηκε καὶ γνώρισε θρησκείες τῆς Ἀνατολῆς. Ἐπειδὴ ὅμως γεύθηκε τὸ ἀδιέξοδο τῆς πλάνης τους, μπόρεσε πειστικὰ νὰ μᾶς περιγράψει τὴν οὐσιαστικὴ διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἀλήθειας, ποὺ μᾶς ἀποκαλύπτει ἢ ἐν Χριστῷ ζωὴ.

Ἡ δυσεύρετη ἀποκαλυπτικὴ θεολογικὴ του γραφίδα ἀγωνιᾷ, πάσχει καὶ ὑποφέρει ὑποστατικὰ ἀπὸ τὰ τεκταινόμενα τῆς ἐπίγειας ζωῆς του. Οἱ δύο Παγκόσμιοι πόλεμοι, ποὺ ἔζησε στὸν προηγούμενο αἰῶνα, ἡ φόνευση ἀθῶων ἀνθρώπων στὰ πεδία τῶν μαχῶν, τὰ παιδιὰ ποὺ ἀπέθνησκαν καὶ ἀποθνήσκουν ὑποσιτιζόμενα, ἡ ἀτελεῦτητὴ ἐξαθλίωση

7. Βλ. Ἀρχιμ. Σωφρόνιος (Σαχάρωφ), Ὁ Ἅγιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης, Ἱερὰ Πατριαρχικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Ἐσσεξ Ἀγγλίας 1995, σ. 185, 572.

8. Ἐδῶ πρόκειται περὶ τῆς θείας Ἀποκαλύψεως τοῦ Ὄνόματος τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὁ Θεὸς ἀποκάλυψε στὸν Μωυσῆ (στοὺς ἀνθρώπους) τὸ Ὄνομά του, «ἐγὼ εἰμι ὁ Ὡν», φανέρωσε στὴν πραγματικότητά ὅτι δὲν εἶναι μίᾳ ἀνώνυμος δύναμις ἢ κάτι τὸ ἀπόμαχρον, ἀλλὰ ὅτι εἶναι Πρόσωπο, εἶναι Ὑπόστασις ποὺ κοινωνεῖται ἀπὸ τὸ δημιουργημά του, τὸν ἄνθρωπον, τὸν «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν Του». Βλ. Ἔξ. 3,14. Ἀκόμη ὁ Κύριος, εἶναι ὄχι μόνον «ὁ Ὡν» ἀλλὰ «καὶ ὁ Ἦν καὶ ὁ Ἐρχόμενος». Βλ. Ἄπ. 1,4.

τῶν προσφύγων καὶ τῶν μεταναστῶν, οἱ ἀδικίες, τὸ συνολικὸ καὶ προσωπικὸ δράμα τῆς ἀνθρώπινης ὑπόστασης, μετέβαλλαν σὲ ἀνελέητο μαρτύριο τῆ ζωῆ τοῦ Γέροντα Σωφρονίου. Ἡ προσευχή, ἡ μετάνοια, ἡ ἄσκησις τὸν ὁδήγησαν στὴ διαρκὴ κοινωνία μετὰ τὸν Χριστὸ καὶ ἔφεραν τὴ λύτρωσις στὴν ψυχὴ του.⁹

Οἱ διανοούμενοι, οἱ στοχαστές, οἱ ἀκαδημαϊκοί, οἱ φοιτητές, οἱ πολιτικοί, οἱ δημοσιογράφοι, ὅσοι ἀναζητοῦν καὶ ὅλοι μας ποὺ πασχίζουμε γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὸν πνευματικὸ φωτισμό, ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι κοινωνικὴ δικαιοσύνη, στὴν ἀπροϋπόθετη κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη, ἔχουμε ἀνάγκη τῆ θεολογικῆ σκέψης τοῦ ὁσίου Σωφρονίου, ὁ ὁποῖος ἔγραψε περὶ τὸ 1990:

«Ἴδου μία ἐκ τῶν περιπτώσεών μου: τοῦτο συνέβη ἐν Γαλλίᾳ περὶ τὸ ἔτος 1925, πρὸ τῆς εἰς Ἄθω ἀναχωρήσεώς μου. Ἐπὶ μακρὸν προσηυχόμεν μετὰ κλαυθμοῦ εἰς τὸν Θεόν: “Εὐρὲ μέσον νὰ σώσης τὸν κόσμον πάντας ἡμᾶς, τοὺς διεφθαρμένους καὶ ἀξέστους”. Ἰδιαιτέρως ζέουσα ἦτο ἡ προσευχὴ διὰ τοὺς “μικροὺς τούτους”, διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐξουθενημένους. Πρὸς τὸ τέλος τῆς νυκτός, ὅτε ἤδη ἐξηντλοῦντο αἱ δυνάμεις μου, ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐταράσσετο ἡ προσευχὴ μου ἐκ τῆς ἐπερχομένης εἰς ἐμὲ σκέψεως: “Ἐὰν ἐγὼ οὕτω, δι’ ὅλης τῆς δυνάμεως τῆς καρδίας μου, συμπάσχω μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος, πῶς νὰ θεωρήσω δυνατόν ὅτι ὁ Θεὸς βλέπει ἀδιαφόρως τὴν κάκωσιν πολλῶν ἑκατομμυρίων ὑπ’ Αὐτοῦ κτισθέντων ἀνθρώπων; Διὰ τί Οὗτος ἐπιτρέπει τὰς ἀμέτρους βιαιότητας ἐν τῷ κόσμῳ;”. Οὕτως ἐστρεφόμενη πρὸς Αὐτὸν μετὰ τῆς παράφρονος ἐρωτήσεως: “Ποῦ εἶσαι Σὺ;”... Εἰς ἀπάντησιν ἤκουσα ἐν τῇ καρδίᾳ μου τοὺς λόγους: “Μήπως σὺ ἐσταυρώθης δι’ αὐτούς;”... Οἱ πρᾶοι οὗτοι λόγοι ἠχηθέντες διὰ τοῦ Πνεύματος ἐν τῇ καρδίᾳ μου συνεκλόνησαν ἐμὲ: ὁ Σταυρωθεὶς ἀπήντησεν εἰς ἐμὲ ὡς Θεός».¹⁰

Ἰπῆρξε μέγας ἀσκητής, μύστης καὶ μάρτυς τῆς θεωρίας τοῦ ἀκτίστου φωτός, παγκόσμιος ἄνθρωπος, ποὺ «συγχωροῦσε» στὴν ὑπαρξὴ τοῦ ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα. Ἦταν ἐπίσης σπουδαῖος θεολόγος, μὲ συγγράμματα ποὺ κατέστησαν σημεῖα ἀναφορᾶς στὴ σύγχρονη θεολογία. Οἱ οἰκουμενικοὶ ὀρίζοντές του συνυφαίνονταν μετὰ τὴν ἀπολύτως ὀρθόδοξη δογματικὴ συνειδησίη του. Κατὰ τὸ δεύτερο μισὸ τῆς μακροχρόνιας ζωῆς του βρέθηκε στὴν καρδίᾳ τοῦ ἐκκοσμικευμένου χριστιανικοῦ κόσμου τῆς Δύσεως, ὅπου καὶ ἔδωσε μετὰ ἀπεριόριστη

9. Ἐκ τῶν Προλεγόμενων, *HMA* 2016, σ. 7-8.

10. Ἀρχιμ. Σωφρόνιος (Σαχάρωφ), *Περὶ Προσευχῆς*, Ἱερά Πατριαρχικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Ἑσσεξ Ἀγγλίας 1993, σ. 51-52.

ταπεινώση καὶ ἀγάπη τῆ μαρτυρία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ ζωῆς. Βασικὰ γιὰ τὴν Ὀρθόδοξη θεολογία καὶ πνευματικὴ ζωὴ εἶναι τὰ ἔργα του: Ὁ Ἅγιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης, Ὁψόμεθα τὸν Θεὸν καθὼς ἐστὶ, Περὶ προσευχῆς, Ἄσκηση καὶ θεωρία, Ἀγώνας Θεογνωσίας, Γράμματα στὴ Ρωσία, οἱ τρεῖς τόμοι τῶν κατηχήσεων του μὲ τὸν τίτλο: Οἰκοδομῶντας τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ κ.ἄ.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σωφρόνιος χαρακτηρίστηκε ὡς «θεολόγος τῆς ὑποστατικῆς ἀρχῆς», διότι ἀνέπτυξε τὴ θεολογία του μὲ κεντρικὸ ἄξονα τὴν ὑπόσταση, παρέχοντας ἔτσι τὴ χριστιανικὴ ἀλήθεια γιὰ τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο, ποῦ βρέθηκε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ βρίσκεται στὸ ἐπίκεντρο τῶν θεολογικῶν καὶ τῶν φιλοσοφικῶν συζητήσεων τῆς ἐποχῆς. Μέσα στὴ σύγχυση καὶ τὴν ἰσοπέδωση τῶν προσώπων τῆς σύγχρονης παγκοσμιοποίησης προέβαλε καὶ ὑπέδειξε μὲ τὴ βιοτὴ του τὴ χριστιανικὴ παγκοσμιότητα, ποῦ ἐπιδίωξαν καὶ ὀφείλουν νὰ ἐπιδιώκουν στὴ ζωὴ τους ὅλοι οἱ ἀληθινοὶ Χριστιανοί.¹¹

Ἵπάρχει πνευματικὴ συνέχεια καὶ στενὴ συγγένεια μεταξὺ τοῦ μαθητῆ ὀσίου Σωφρονίου καὶ τοῦ Γέροντός του ἀγίου Σιλουανοῦ. Προσεγγίζοντας τὸ μυστήριό τῶν Ἀγίων γράφει ὁ ἅγιος Σιλουανός:

«Οἱ Ἅγιοι ζοῦν ἐν ἄλλῳ κόσμῳ, καὶ ἐκεῖ διὰ Πνεύματος Ἁγίου θεωροῦν τὴν θείαν δόξαν καὶ τὴν ὠραιότητα τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου... Οἱ Ἅγιοι δὲν ἐπιλανθάνονται ἡμῶν καὶ δέονται ὑπὲρ ἡμῶν... Εἰς τοὺς Ἁγίους ὁ Κύριος ἐχαρίσατο Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ οὗτοι ἀγαποῦν ἡμᾶς».¹²

Ὁ δὲ πνευματικὸς πατὴρ Σωφρόνιος γράφει: «Ὁ τυχὼν “σωτηρίας” ἐν τῷ Θεῷ, λαμβάνει ζωὴν ὁμοίαν πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ Ἰδίου τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ παντογνώστης, καὶ οἱ Ἅγιοι ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ λαμβάνουν ὁμοίωσιν τῆς ἀπανταχοῦ παρουσίας καὶ παγγνωσίας. Ὁ Θεὸς εἶναι Φῶς, καὶ οἱ Ἅγιοι ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ γίνονται φῶς. Ὁ Θεὸς εἶναι Ἀγάπη περιβάλλουσα πᾶν ὄν, καὶ οἱ Ἅγιοι ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ περιβάλλουν διὰ τῆς ἀγάπης αὐτῶν τὸν κόσμον ὅλον. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Μόνος Ἅγιος, καὶ οἱ Ἅγιοι ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ εἶναι Ἅγιοι. Ἡ ἀγιότης δὲ δὲν εἶναι ἔννοια ἠθικὴ, ἀλλ’ ὄντολογικὴ. Ἅγιος δὲν εἶναι ἐκεῖνος ὅστις εἶναι ἄμεμπτος κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἠθικὴν ἢ, κατὰ τὸ φαινόμενον τῆς πολιτείας αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀσκήσεως ἢ εἰσέτι καὶ τῆς προσευχῆς (καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐνήστευον καὶ ἐτέλουν “μακρὰς” προσευχάς), ἀλλ’ ἐκεῖνος ὅστις κατέστη φορεὺς τοῦ Πνεύματος τοῦ

11. Γ. Μαντζαρίδης, «Ὁ Ὅσιος Γέροντας Σωφρόνιος», *HMA* 2016, σ. 21-23.

12. Αρχιμ. Σωφρόνιος (Σαχάρωφ), Ὁ Ἅγιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης, ὁ.π., σ. 497.

Ἁγίου. Μόνος ὁ Θεὸς εἶναι Ἀλήθεια καὶ Ζωή, καὶ οἱ κοινωνοὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γίνονται ζῶντες καὶ ἀληθινοί, ἐνῶ οἱ μακρυνόμενοι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποθνήσκουν πνευματικῶς καὶ πορεύονται εἰς τὸ “σκότος τὸ ἐξώτερον” (Ματθ. 23,13).

»Εἰπόντες ἀνωτέρω ὅτι ὁ ἄνθρωπος, κληθεὶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὴν ὑπαρξίν διὰ δημιουργικῆς πράξεως τοῦ Θεοῦ, δὲν ἔχει ἐν ἑαυτῷ ζωὴν αἰώνιον, δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι ἀποθνήσκων ἐπιστρέφει ἐκ νέου εἰς τὸ “μηδέν”, εἰς τὴν πλήρη ἀνυπαρξίαν. Οὐχί. Ἄλλ’ ἐννοοῦμεν ὅτι ὁ ἐκπίπτων τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποστρεφόμενος Αὐτόν, αὐτεξούσιος ὢν, ἀπέρχεται ἐκ τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Φωτὸς εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ ἐξωτερικοῦ σκότους. Τοῦτο δὲ τὸ σκότος δὲν εἶναι ἐκεῖνο τὸ “μηδέν”, ἐκεῖνο τὸ μὴ ὄν, ἐξ οὗ ἐκλήθη ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ὑπαρξίν. Πρόκειται περὶ καταστάσεως τοῦ λογικοῦ κτίσματος, ὄντος ἀνεκμηδενίστου κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ. Ἄλλ’ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὸν ἄδην περιβάλλει τοὺς πάντας, οὐσα ὅμως χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις διὰ τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Θεόν, γίνεται βάσανος διὰ τοὺς μισοῦντας Αὐτόν».¹³

Στὴ διδασκαλία τοῦ θεοφόρου-θεόπτου ἀνδρὸς συναντᾶμε τὴν πατερικὴ διδασκαλία περὶ τῆς «Θεοεγκαταλείψεως»!

Αὐτὴ τὴ θλίψη, τὴ «φαινομενικὴ Θεοεγκατάλειψη» ζοῦνε οἱ ἅγιοι. Ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος, καὶ αὐτὸς μὲ πόνον στὴν καρδιά, ὅταν ἔγραφε τοὺς ὕμνους τῶν θείων ἐρώτων, ἔλεγε προσευχόμενος:

«Μηδεὶς ἀνθρώπων, Δέσποτα, τῶν εἰς σὲ πιστευόντων,
μηδεὶς τῶν εἰς τὸ ὄνομα τὸ σὸν βεβαπτισμένων
τὸ μέγα τοῦτο καὶ φρικτὸν ὑποστήσεται βάρος
τοῦ χωρισμοῦ σου, εὐσπλαγχνε· δεινὴ γὰρ αὕτη θλίψις,
δεινὴ, ἀνυπομόνητος, αἰώνιος ἢ λύπη.
Τί γὰρ καὶ χεῖρον ἔσεται τοῦ χωρισμοῦ σου, Σῶτερ;
Τί δὲ ὀδυνηρότερον ζωῆς διαζευχθῆναι
καὶ ζῆν ἐκεῖθεν ὡς νεκρὸς ζωῆς ἔστερημένος,
ἀπάντων τε τῶν ἀγαθῶν ὁμοῦ ἀποστερεῖσθαι;»¹⁴

13. Ἀρχιμ. Σωφρόνιος (Σαχάρωφ), Ὁ Ἅγιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης, ὁ.π., σ. 190-191.

14. Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος, Ὑμνοὶ θείων ἐρώτων: «Περὶ θείας ἐλλάμψεως καὶ φωτισμοῦ Πνεύματος Ἁγίου» καὶ ὅτι εἷς τόπος ὁ Θεός, ἐν ᾧ μετὰ πότμον τὴν ἀνάπαυσιν πάντες οἱ Ἅγιοι ἔχουσι· καὶ ὅτι ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκπίπτων ἐν ἑτέρῳ τόπῳ οὐχ ἔξει τὴν ἀνάπαυσιν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ», *Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν. Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος*, ΕΠΕ, τ. 19Ε, Θεσσαλονίκη: Πατερικαὶ ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμάς» 1990, σ. 56.

Ἡ Θεία Χάρη, κατὰ τὴν ἐμπειρία τῶν Πατέρων, πολλάκις ἐγκαταλείπει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ἀφήνει μόνου του. Τότε ἔχουμε παιδαγωγικὴ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὑποχώρησιν τῆς πρώτης χάριτος καὶ νομίζουμε ὅτι ἔχουμε ἐγκαταλειφθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό. Ἐδῶ ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀγωνιστεῖ μὲ τὴν προσευχητικὴ ἄσκηση, τὴ μετάνοια, τὴν ὑποποιὸν ταπείνωσι καὶ τὴν πίστη στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ τοῦ πνευματικοῦ, νὰ ἐπανελκύσει τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ. Ὁ «Θεοεγκαταλειπόμενος» νομίζει ὅτι τὸν ἔχει ἀρνηθεῖ ὁ Θεός, ὅμως ὁ Θεὸς ἀφήνει μόνου του τὸν ἄνθρωπο γιὰ νὰ ἐνδυναμωθεῖ πνευματικὰ στὸν ἀγῶνα τῆς τρικυμιώδους θαλάσσης, ἐνῶ τὴν ἴδια στιγμή κατὰ μυστικὸν τρόπο παρηγορεῖ τὴν ψυχὴ καὶ τῆς δίνει δύναμη, ὥστε νὰ ἐξέλθει ἀπὸ αὐτὴν τὴν τραγικότητα τῆς Θεοεγκατάλειψης. Καὶ ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος νομίζει ὅτι εἶναι μόνος του καὶ πιστεύει ὅτι ἐγκαταλειφθηκε, ἔρχεται ἕνα πρωινὸ ἢ μία στιγμή τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νύχτας ποῦ ὅλος αὐτὸς ὁ πειρασμὸς ἐπανακάμπτει θαυματουργικὰ στὸν ἀγωνιστὴ τῆς πνευματικῆς παλαίστρας.

Ἄς δοῦμε μέσα ἀπὸ τὰ γραπτὰ του πῶς βιώνει ὁ ἅγιος Γέροντας τὴ φαινομενικὴ καὶ παιδαγωγικὴ αὐτὴ τοῦ Θεοῦ ἐνέργεια.

«Ἦνα ἀναγνωρίσωμεν τὰς ἐκ τοῦ Θεοῦ προερχόμενας δωρεάς, Οὗτος, μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν, ἐγκαταλείπει ἡμᾶς πρὸς καιρόν. Παράδοξον ἐντύπωσιν προξενεῖ ἡ Θεοεγκατάλειψις. Ἐν τῇ νεότητί μου ὑπῆρξα ζωγράφος (φοβοῦμαι ὅτι καὶ μέχρι τοῦ νῦν οὗτος δὲν ἀπέθανεν ἐντελῶς ἐν ἐμοί). Τὸ φυσικὸν χάρισμα τοῦτο ἔμεινεν ἐντός μου. Ἦτο δυνατόν νὰ ἐξαντλοῦμαι, νὰ μὴ ἔχω δυνάμεις πρὸς ἐργασίαν, οὔτε ἔμπνευσιν, ἐγνώριζον ὅμως ὅτι τὸ δῶρον τοῦτο εἶναι φύσις μου. Ὅταν ὅμως ὁ Θεὸς ἐγκαταλείπη ἡμᾶς, τότε λαμβάνομεν αἴσθησιν κενοῦ τινος ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ εἶναι καὶ δὲν γνωρίζει ἡ ψυχὴ, ἐὰν ποτὲ θὰ ἐπιστρέψῃ ὁ Ἀπελθὼν. Οὗτος ἀπεκρύβη, ἐγὼ δ' ἐγκατελείφθην κενός καὶ ζῶ τὸ φοβερόν τοῦτο κενὸν ὡς θάνατον. Διὰ τῆς ἐλεύσεως Αὐτοῦ εἰς ἐμὲ ἐφανερώθη τι τὸ θαυμαστόν, ἡδὺ εἰς τὴν καρδίαν, ὑπερέχον καὶ τὴν πλεόν τολμηράν μου φαντασίαν. Καὶ ἰδοὺ εὐρίσκομαι ἐκ νέου εἰς ἐκείνην τὴν κατάστασιν, ἣτις πρότερον ἐφαίνετο εἰς ἐμὲ φυσικῆ, ἱκανοποιητικῆ, νῦν δὲ προξενεῖ φρίκην: Ἐμφανίζεται καθ' ὑπερβολὴν ζώδης-κτηνώδης... Εἰσήχθην εἰς τὸν οἶκον τοῦ μεγάλου Βασιλέως· ἐγνώρισα ὅτι εἶμαι συγγενῆς Αὐτοῦ, ἀλλ' ἰδοὺ πάλιν δὲν εἶμαι πλέον εἰ μὴ ἀνέστιος ἐπαίτης».¹⁵

15. Ἄρχιμ. Σωφρόνιος (Σαχάρωφ), *Περὶ Προσευχῆς*, ὁ.π., σ. 21.

Στὸν ἀββᾶ Ἰσαὰκ ἀναφέρεται: «Μὴ φοβοῦ τοὺς πειρασμοὺς... διότι ἄνευ πειρασμῶν δὲν δύναται τις νὰ πλησιάσῃ τὸν Θεὸν»¹⁶ καὶ «ὄσον πλησιάζεις καὶ προκόπτεις, τοσοῦτον οἱ πειρασμοὶ πληθύνονται κατὰ σοῦ»¹⁷.

Ὁ Πατερικὸς καὶ Νηπτικὸς πατὴρ Σωφρόνιος, ἐπόμενος τοῖς ἁγίοις Πατράσι, μᾶς διδάσκει:

«Ἐὰν ὁ Κύριος “ἐπειράσθῃ”, καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ διέλθωμεν διὰ τοῦ πυρὸς τῶν πειρασμῶν. Ἐὰν ὁ Κύριος κατεδιώχθῃ, καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως θὰ διωχθῶμεν ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐκείνων δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἐδίωκον τὸν Χριστόν. Ἐὰν ὁ Κύριος ἔπαθε καὶ ἐσταυρώθῃ, καὶ ἡμεῖς ἀναποφεύκτως ὀφείλομεν νὰ πάσχωμεν καὶ νὰ σταυρούμεθα ἔστω, ἴσως, καὶ ἐπὶ ἀοράτων σταυρῶν, ἐφ’ ὅσον πράγματι ἀκολουθοῦμεν Αὐτὸν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς καρδίας ἡμῶν. Ἐὰν ὁ Κύριος μετεμορφώθῃ, καὶ ἡμεῖς θὰ μεταμορφωθῶμεν καὶ ἐνταῦθα ἔτι ἐπὶ τῆς γῆς, ἐὰν ὁμοιωθῶμεν πρὸς Αὐτὸν εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ἐπιθυμίας ἡμῶν. Ἐὰν ὁ Κύριος ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, τότε καὶ πάντες οἱ πιστεύοντες εἰς Αὐτὸν θὰ διέλθουν διὰ τοῦ θανάτου, θὰ κατατεθοῦν εἰς μνημεῖα καὶ ἔπειτα θὰ ἀναστηθοῦν ὁμοίως πρὸς Αὐτόν, ἐφ’ ὅσον ὁμοίως πρὸς Αὐτὸν ἀπέθανον».¹⁸

Ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ ἐμφανίζεται καὶ χαρακτηρίζεται κατὰ τὸν Γέροντα ὡς τραγικὴ! Μήπως δὲν εἶναι ἔτσι;

«Οὐχὶ ἄνευ τρόμου παρετήρουν καὶ παρατηρῶ εἰσέτι τὰ πεπρωμένα τοῦ κόσμου. Ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ, εἰς οἰονδήποτε ἐπίπεδον καὶ ἂν θεωρήσωμεν αὐτήν, ἐμφανίζεται τραγικὴ. Καὶ ἡ ἀγάπη εἰσέτι εἶναι πλήρης ὀξειῶν ἀντιφάσεων καὶ οὐχὶ σπανίως μοιραίων κρίσεων. Οὕτω πᾶν γήινον φαινόμενον ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς γενέσεως αὐτοῦ φέρει τὴν σφραγίδα τῆς φθορᾶς.

»Ἡμεν εἰσέτι νέος (18 ἐτῶν), ὅτε ἔλαχεν εἰς ἐμὲ νὰ ζήσω ἱστορικὰ γεγονότα, τῶν ὁποίων ἡ τραγικότης ὑπερέβαινε πᾶν ὅ,τι συνήντησα ἐν τοῖς βιβλίοις: Ἐχῶ ὑπ’ ὄψιν μου τὸν Πρῶτον Παγκόσμιον Πόλεμον καὶ τὴν μετ’ αὐτὸν (ἐν Ρωσίᾳ) ἐπακολουθήσασαν κοινωνικὴν Ἐπανάστασιν, μεθ’ ὧν τῶν φρικαλεοτήτων, αἵτινες συνδέονται μετὰ τοιούτων

16. Βλ. «Λόγος ΜΔ'. Περὶ τῶν αἰσθήσεων, ἐν ᾧ καὶ περὶ πειρασμῶν», *Οἱ Ἀσκητικοὶ Λόγοι Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου*, ἐπιμ. Παύλου μοναχοῦ Χοζεβίτου, Ἀθήνα: Ἀστὴρ 1961, σ. 164.

17. *Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν*. τ. 8B, Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Λόγοι Ἀσκητικοὶ (ΚΖ'-ΞΑ')*, ΕΠΕ, τ. 8B, Θεσσαλονίκη: Πατερικαὶ ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 1991, σ. 240-241.

18. Ἀρχιμ. Σωφρόνιος (Σαχάρωφ), *Ἀσκησις καὶ θεωρία, Ἱερὰ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Ἑσσεξ Ἀγγλίας* 1996, σ. 174.

ἐγχειρημάτων. Φρικτὴ εἰκὼν ἢ κατάρρευσις τῆς μεγάλης Αὐτοκρατορίας! Ἡ συμπλοκὴ εἶναι ἀγρία καὶ ἀνίλεως, ὅταν “οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι” ἐν τῇ ἀπογνώσει αὐτῶν ἀποφασίζουσι τὸν ἀγῶνα διὰ τὰ δίκαια καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν αὐτῶν. Ἐζήσα ἐν τῷ μέσῳ τῶν παθημάτων πολλῶν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων: Ἦρχισε παρατεταμένη “θανάσιμος σύρραξις”. Παραλλήλως πρὸς αὐτὰ ἐκρημνίζοντο ἐν ἐμοὶ τὰ νεανικὰ ὄνειρα καὶ αἱ ἐλπίδες, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κατὰ παράδοξον τρόπον συνεδυάζετο μετὰ νέας, βαθυτέρας κατανοήσεως τοῦ νοήματος τοῦ εἶναι ἐν γένει. Ἡ νέκρωσις καὶ ὁ ὄλεθρος ἀνεμιγνύοντο μετὰ τῆς ἀναγεννήσεως». ¹⁹

Ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἐνότητα εἶναι ἡ φυσικὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴ θεολογίαν τοῦ Σωφρονίου:

«Χάρις εἰς μίαν ροπήν, ἣτις εἶναι φυσικὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὁ κόσμος ποθεῖ πάντοτε τὴν εἰρήνην, τὴν ἐνότητα, τὸ ἀγαθὸν καὶ δὴ τὸ ἀπόλυτον Ἀγαθόν, ὅπερ, κατὰ τὴν βαθεῖαν σημασίαν αὐτοῦ, εἶναι ἡ ἀναζητήσις τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα δὲν ἔχουν εἰσέτι προσλάβει τὴν μορφήν μιᾶς φωτεινῆς γνώσεως καὶ φέρουν συχνάκις χαῶδη χαρακτήρα. Ὅσον δι’ ἡμᾶς, εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι κατὰ βάθος οἱ ἄνθρωποι ἀναζητοῦν τὴν Ἐκκλησίαν, διότι μόνον ἐν Αὐτῇ εὐρίσκεται ἡ τελεία ὑπαρξις, ἢ κατ’ εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδος ὑπαρξις, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ: “Ἐρωτῶ... ἵνα πάντες ἐν ὧσι, καθὼς Σὺ, Πάτερ, ἐν Ἐμοὶ κἀγὼ ἐν Σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν... Καὶ Ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκάς αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμεν, Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ Σὺ ἐν Ἐμοί, ἵνα ὧσι τετελειωμένοι εἰς ἐν” (Ἰωάν. 17, 20-23)». ²⁰

Ἡ μετάνοια συνοδευομένη ἀπὸ τὴν ἀγάπη εἶναι τὰ κλειδιά γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τῆ ριζικῆ: «Ἀληθινὰ ἡ μόνη ὀρθὴ ἀρχὴ καὶ βάση τῆς πνευματικῆς ζωῆς εἶναι ἡ μετάνοια. Ἡ μετάνοια ... ὁ χρυσὸς τῆς μίτος πρέπει νὰ διαπεράσει ὅλη μας τὴ ζωὴ ὡς τὸν τάφο». ²¹

«“Μετανοεῖτε” (Ματθ. 4,17). Ὁφείλομεν νὰ λάβωμεν σοβαρῶς ὑπ’ ὄψιν τὴν κλήσιν τοῦ Χριστοῦ: Νὰ ἀλλάξωμεν ριζικῶς τὸν τρόπον τῆς ἐσωτερικῆς ἡμῶν ζωῆς καὶ κοσμοθεωρίας, τὰς σχέσεις ἡμῶν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ πρὸς πᾶν φαινόμενον ἐν τῷ κτιστῷ εἶναι. Νὰ μὴ φονεύωμεν τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ νὰ νικῶμεν αὐτοὺς διὰ τῆς ἀγάπης. Πρέπει

19. Ἀρχιμ. Σωφρόνιος (Σαχάρωφ), *Περὶ Προσευχῆς*, ὁ.π., σ. 88-89.

20. Ἀρχιμ. Σωφρόνιος (Σαχάρωφ), *Ἀσκήσις καὶ θεωρία*, Ἱερὰ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Ἑσσεξ Ἀγγλίας 1996, σ. 160-161.

21. Ἀρχιμ. Σωφρόνιος (Σαχάρωφ), *Ἀγῶνας Θεογνωσίας*, Ἱερὰ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Ἑσσεξ Ἀγγλίας 2004, σ. 70, 185.

νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀπόλυτον κακόν. Ἀπόλυτον εἶναι μόνον τὸ ἀναρχον Ἀγαθόν. Καὶ τὸ Ἀγαθὸν τοῦτο ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν ἐντολήν: “Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν... καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς ... ἔσεσθε τέλειοι, ὡσπερ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν” (Ματθ. 5,44 καὶ 48). Νὰ παραδώσωμεν ἑαυτοὺς εἰς σφαγὴν διὰ τοὺς ἀδελφοὺς εἶναι τὸ κάλλιστον μέσον, ὅπως ἀποσπάσωμεν αὐτοὺς ἐκ τῆς δουλείας τοῦ συκοφάντου-διαβόλου καὶ ἐτοιμάσωμεν τὰς ψυχὰς αὐτῶν πρὸς ἀποδοχὴν τοῦ Θεοῦ, “Ὅς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι” (Α΄ Τιμ. 2,4). Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος παντελῶς ἄμοιρος τοῦ φωτός, διότι ὁ Θεός “φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον” (Ἰωάν. 1,9). Ἡ ἐντολὴ “μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ” (Ματθ. 5,39) εἶναι ἡ πλέον ἀποτελεσματικὴ μορφή τῆς πάλης κατὰ τοῦ κακοῦ. Ὅταν εἰς τὴν βίαν ἀνθίσταται τις διὰ τῶν μέσων ἐκείνων εἰς τὰ ὁποῖα προσφεύγει καὶ ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, τότε αὐξάνει ἡ δύναμις τοῦ παγκοσμίου κακοῦ. Ὁ φόνος ἀθῶων ἀνθρώπων μεταθέτει, δι’ ἀοράτου συνήθως τρόπου, τὰς ἠθικὰς δυνάμεις τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς τὴν πλευρὰν ἐκείνου τοῦ καλοῦ, διὰ τὸ ὁποῖον ἀπέθανον οὗτοι (οἱ ἀθῶοι). Δὲν ἔχει οὕτω τὸ πρᾶγμα, ὅταν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν ἐκδηλοῦται ἡ αὐτὴ κακὴ τάσις κυριαρχίας ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἡ νίκη διὰ τῆς φυσικῆς βίας δὲν διαρκεῖ αἰωνίως. Ὁ Θεός, ὢν Φῶς ἄγιον καὶ ἄμωμον, ἀποχωρεῖ ἀπὸ τῶν κακούργων, οὗτοι ἐκπίπτουν ἀπὸ τῆς μόνης πηγῆς τῆς ζωῆς καὶ ἀποθνήσκουν: “Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γάρ· Ἐμοὶ (ἀνήκει) ἐκδίκησις, Ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος... Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νικά ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν” (Ρωμ. 12,19 καὶ 21).

»Οἱ ἄνθρωποι, φορεῖς σχετικῆς μόνον ἀληθείας, ἐν τῇ φανατικῇ πάλῃ διὰ τὸν θρίαμβον τῶν ιδεῶν αὐτῶν διαφθείρουν τὴν ἀκεραιότητα τοῦ εἶναι καὶ ὀδηγοῦν ἐν τέλει πάντας πρὸς τὴν ἀπώλειαν. Τυφλοὶ ὄντες, ἀπολυτοποιοῦν τὴν θετικὴν ἄποψιν τῆς πολιτικῆς αὐτῶν θεωρίας καὶ εἶναι ἔτοιμοι νὰ ἐξαλείψουν πάντας ἐκείνους, οἵτινες θὰ ἤθελον νὰ ἴδουν τὴν ζωὴν τῆς οἰκουμένης τεθεμελιωμένην ἐπὶ καλυτέρων, πλέον ἀνθρωπίνων ἀρχῶν καὶ βεβαίως πρωτίστως ἐπὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, τοῦ φονευθέντος διὰ τὴν ἐντολήν τῆς ἀγάπης.

»Ὁ κόσμος ὅλος καταταυραννέεται ὑπὸ τῶν συγκρούσεων· συγκρούσεις μεταξὺ κρατῶν διαφόρων κοινωνικῶν συστημάτων, μεταξὺ φυλῶν καὶ τάξεων, ὁμολογιῶν καὶ ιδεολογιῶν καὶ τὰ ὅμοια. Ἐνεκα τῶν συγκρούσεων μέσων μαζικῆς καταστροφῆς καὶ ἀφανισμοῦ ζοῦν πανταχοῦ πάντες ἐν ἀτμοσφαίρᾳ “φόβου καὶ προσδοκίας (συμφορῶν) τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ” (Λουκ. 21,26). Καὶ ἰδοὺ, ἰστάμεθα ἐνώπιον

συμπλέγματος προβλημάτων παραδόξων, δυσεπιλύτων. Ἄφ' ἑνὸς δὲν δυνάμεθα νὰ μένωμεν ἡσυχοί, διότι ἀνήκομεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἔχομεν κοινὰ ἐν πολλοῖς πεπρωμένα· ἀφ' ἐτέρου ἀναθαρρύνουν ἡμᾶς οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ: “Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν” (Λουκ. 21,28). Δὲν εἶναι ἐνταῦθα ὁ τόπος νὰ ἐπιμείνωμεν ἐκτενέστερον εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς καταστάσεως τῆς ἤδη ὑπαρχούσης ἀποκαλυπτικῆς ἐντάσεως· δὲν θὰ ἐγκαταλείψωμεν ὅμως τὸ ἰσχυρὸν ὄπλον, ὅπερ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Κύριος: τὴν προσευχήν, “Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ζῶντος, ἐλέησον ἡμᾶς καὶ τὸν κόσμον Σου”, καὶ τὴν τέλεσιν τῆς Λειτουργικῆς Θυσίας, ἕως ὅτου τοῦτο θὰ εἶναι πρακτικῶς δυνατόν».²²

Ἡ καθολικὴ προσευχὴ ὑπὲρ τοῦ σύμπαντος κόσμου διέπει τὴν ὅλην ὑπαρξήν του καὶ γίνεται ὁ πόνος του ὅμοιος μὲ τοῦ προσευχομένου Κυρίου ἐν τῇ Γεθσημανῇ. «Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν εἶναι ἡ ζωὴ ἡμῶν... Πρέπει νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ πάντων... Τὸ νὰ προσεύχηται, κάποιος, μόνον δι' ἑαυτὸν ἦτο ἥδη ξένον...».²³

«Προσπαθώντας νὰ μένουμε στὶς ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ, γινόμαστε ὅμοιοι μὲ Αὐτὸν κατὰ ἕναν ὀργανικὸ τρόπο. Ἄφου λοιπὸν ὁ Χριστὸς προσευχήθηκε γιὰ ὅλο τὸν κόσμον στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ, ἡ προσπάθειά μας νὰ ζήσουμε τὴν ἐντολή Του, “ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν” (Ματθ. 19,29), θὰ ὀδηγήσει καὶ μᾶς στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ. Τὸν καθένα ἀπὸ μᾶς. Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὸ τὸ “ἐγὼ”-“ὁ ἐαυτός μου”; Μοῦ δόθηκε νὰ τὸ ἐννοήσω αὐτὸ μὲ τὴν εἰκόνα ἐνὸς κολοσσιαίου παγκόσμιου Δένδρου. Ἐγὼ δὲν εἶμαι παρὰ ἕνα μικρὸ φύλλο πάνω σὲ ἕνα κλαδί τοῦ Δένδρου αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ Δένδρο αὐτὸ εἶναι ἡ βάση μου, δὲν εἶναι κάτι ποῦ μοῦ εἶναι ξένο. Ἄν λοιπὸν προσεύχομαι γιὰ ὅλο τὸν κόσμον, προσεύχομαι γιὰ ὅλο αὐτὸ τὸ Δένδρο μὲ τὰ χιλιάδες φύλλα, ἀνάμεσα στὰ ὅποια εἶμαι καὶ ἐγὼ ἕνα πολὺ μικρὸ φύλλο».²⁴

22. Ἀρχιμ. Σωφρόνιος (Σαχάρωφ), *Περὶ Προσευχῆς*, ὁ.π., σ. 175-177.

23. Ἀρχιμ. Σωφρόνιος (Σαχάρωφ), *Ὁ Ἅγιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης*, ὁ.π., σ. 57, 59. Σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσιν τόσο ὁ ἅγιος Σιλουανὸς ὅσο καὶ ὁ ἡγιασμένος μαθητὴς τοῦ Σωφρόνιου ἐπαναλαμβάνουν βιωματικὰ καὶ ἐμπειρικὰ τὸν πατερικὸν λόγον τοῦ ἀββᾶ Ἀπολλῶ: «Εἶδες, γάρ, τὸν ἀδελφόν σου, εἶδες Κύριον τὸν Θεόν σου». Βλ. *Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν*, τ. 1, Ἀποφθέγματα Γερόντων, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη: Πατερικαὶ ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 1978, σ. 156.

24. Ἀρχιμ. Σωφρόνιος (Σαχάρωφ), *Ὀικοδομώντας τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ μέσα μας*, τ. 1, Ἱερὰ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Ἑσσεξ Ἀγγλίας 2013, σ. 141.

Τελειώνω τὸν λόγο μὲ τὴ μαρτυρία τοῦ ὑποτακτικοῦ-μαθητοῦ του, πατρὸς Ζαχαρία Ζάχαρου, ποὺ δείχνει τοῦ πνευματικοῦ ἀνδρὸς τὸ ὑγιὲς ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα καὶ τὴν ὁποιαδήποτε κίνησίν του στὸ σῶμα τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας κάτω ἀπὸ τὴν εὐλογία τοῦ Ἐπισκόπου αὐτοῦ:

«Ὅταν αἰσθάνθηκε τὸ τέλος του νὰ ἐγγίξει, εἶπε: “ὅλα τὰ ἔχω πεῖ στὸν Θεό. Τελείωσα ὅ,τι εἶχα νὰ κάνω. Τώρα πρέπει νὰ φύγω”. Τότε μὲ ταπεινὴ τόλμη ἔγραψε θερμὸ γράμμα στὸν Παναγιώτατο καὶ Σεπτὸν Πατριάρχη Βαρθολομαῖο εὐχαριστώντας Αὐτὸν ἀπὸ καρδιάς γιὰ ὅλη τὴν εὐνοια ποὺ ἔδειξε στὴ Μονή του. Ἐξέφρασε βαθιὰ εὐγνωμοσύνη καὶ παρακάλεσε τὸν Πατριάρχη νὰ ὑπερασπίσει τὸ εὐθραυστο ἔργο τῶν χειρῶν του: “Εὐλογῶν εὐλόγησον τὰ τῆς ἐμῆς μάνδρας ταπεινὰ πρόβατα, καὶ μήποτε ἐγκαταλίπης τῇ Σῆ φιλοστόργῳ φροντίδι καὶ εὐδοκίᾳ τόπον σμικρὸν, πτωχὸν καὶ ἀσήμαντον μὲν, ἀλλ’ ἐν δάκρυσιν πολλοῖς, καὶ ἐκ βάθους στεναγμοῖς, καὶ αἵματι καὶ ἰδρωτὶ ἰδρυθέντα”.

»Στὸ τέλος τοῦ γράμματος ζητᾶ τὴν εὐλογία τοῦ Ἐπισκόπου του, γιὰ νὰ ἀπέλθει “πρὸς τὸ ποθούμενον Φῶς τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως”».²⁵

Κλείνω δὲ μὲ τὴ συγκλονιστικὴ εὐχὴ-προσευχὴ τοῦ ὁσίου Πατρὸς Σωφρονίου ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως. Μίας προσευχῆς-αἰτήσεως τόσο ἀπαραίτητης καὶ ἀναγκαίας στὶς ἡμέρες μας:

«Δίδαξον ἡμᾶς εὐχεσθαι ὁ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἄλλου, ἀλλήλων τὰ βάρη βασιτάξιν ἐν ὑπομονῇ, καὶ ἔνωσον ἡμᾶς τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀκαταλύτου ἀγάπης ἐν τῷ ὀνόματί Σου τῷ Ἁγίῳ χαριζόμενος ἡμῖν ὡσαύτως τοῦ ὄραῖν ἐν ἐκάστῳ ἀδελφῷ ἡμῶν τὴν εἰκόνα τῆς ἀρρήτου δόξης Σου καὶ μὴ ἐπιλανθάνεσθαι ὅτι: ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ἢ ζωὴ ἡμῶν ἐστὶ’

»Ναί, Κύριε, ὁ τῇ Σῆ εὐδοκίᾳ ἐπισυναγαγὼν ἡμᾶς ἐπὶ τὸ αὐτό, ποιήσον ἡμᾶς γενέσθαι ἐν ἀληθείᾳ μίαν οἰκογένειαν ζῶσαν ἐν μιᾷ καρδίᾳ, μιᾷ θελήσει, μιᾷ ἀγάπῃ, ὡς εἷς ἄνθρωπος κατὰ τὴν περὶ τοῦ προπάτορος Ἀδὰμ προαιώνιον βουλὴν Σου».²⁶

25. Ἐκ τοῦ Γράμματος τοῦ Γέροντος Σωφρονίου πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο. Βλ. Ἀρχιμανδρίτης Ζαχαρίας Ζάχαρου, Ἀναφορά στὴ Θεολογία τοῦ Γέροντος Σωφρονίου, ὁ.π., σ. 17.

26. Ἀρχιμ. Σωφρόνιος (Σαχάρωφ), Περὶ Προσευχῆς, ὁ.π., σ. 281-282. «Προσευχὴ περὶ Ἐνότητος».